

Sammendrag av doktorgradsavhandlinger

Mirjam Dahl Bergsland

Barnehagens møte med minoritetsforeldre: En kritisk studie av anerkjennelsens og miskjennelsens tilblivelser og virkninger

Avhandling for ph.d.-graden ved Institutt for lærerutdanning, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, Trondheim. Disputas 23. februar 2017.

Temaet for denne avhandlingen er barnehage-hjem-samarbeid. Målet er å utforske hvordan tildeling av anerkjennelse og miskjennelse skjer i barnehagens møte med minoritetsforeldre, og hvordan disse tildelingene kan forstås i lys av teorier om makt.

Det teoretiske rammeverket for avhandlingen er Bourdieus teorier og begrepsapparat. Sentralt står hans relasjonelle begreper *sosialt rom*, *felt*, *habitus*, *doksa*, *kapital* og *symbolsk vold*. Begrepene anvendes for å forklare hvordan tildelingen av anerkjennelse og miskjennelse skjer i barnehagen, og hvordan disse tildelingene kan ses både i lys av barnehagen som et sosialt maktfelt, og i lys av samfunnsmessige og historiske strukturer og maktforhold. Bourdieu anlegger først og fremst et institusjonelt og strukturelt maktperspektiv på anerkjennelsesproblematikken. I motsetning til mer relasjonelt og psykologisk orienterte tilnærminger er Bourdieu opptatt av hvordan anerkjennelse fordeles på et marked for sosial verdsetting og får sosial virkning for tilgang til symbolske goder.

Datamaterialet består av intervjuer med ti pedagogiske ledere og ti minoritetsforeldre fra syv barnehager i Norge. Analysen av datamaterialet kan beskrives som eklektisk, da den ikke er knyttet til en bestemt analyseteknikk, men anvender ulike strategier mer eller mindre fritt. Dette gir et relativt stort spillerom med tanke på å lokalisere mønstre og temaer i datamaterialet. Diskusjonen kan leses som en illustrasjon av hvordan beskrivelser av aktørenes personlige erfaringer kan brukes til å forstå noen av de spenninger som preger barnehageinstitusjonen, og for å illustrere strukturene som finnes i feltet.

Oppsummert viser mine funn at barnehagen synes å fungere på en måte som gjør det lettere for noen grupper enn for andre å motta anerkjennelsens privilegier. Forutsetningen for at tildeling av anerkjennelse skal skje, er at de tildelte besitter visse sosiale og kulturelle ressurser som samsvarer med institusjonens dominerende kultur. For de som ikke innehar disse ressursene, synes tildelingen av anerkjennelse vanskeligere. Tildeling av anerkjennelse og miskjennelse i barnehagen, og iscenesettelsen av denne i det sosiale spillet mellom barnehagen og foreldrene, kan ikke ses atskilt fra samfunnet for øvrig. Det samme gjelder barnehagens vanskeligheter med å se hvordan de selv er med på å generere og befeste relasjoner av over- og underordning. Et mål for denne avhandlingen har derfor vært å skape kunnskap om historiske, sosiale og institusjonelle betingelsers betydning for hvordan aktørene i barnehagen oppfatter barnehage-hjem-samarbeidet. Dette grepet gjør det mulig å se andre forklaringer på utfordringer og problemer i barnehage-hjem-samarbeidet enn dem som lokaliseres i den enkelte familie eller hos den enkelte pedagog. Det er i relasjonen mellom aktørene og strukturene at tildelingen av anerkjennelse og miskjennelse blir til, og det er her den sosiale dominansen spilles ut og den symbolske volden virker.

Kontakt: Mirjam Dahl Bergsland, Dronning Mauds Minne, Høgskolen for førskolelærerutdanning, Trondheim, Norge. E-mail: Mirjam.D.Bergsland@dmnh.no

Rasmus Kleppe

One-to-three-year-olds' risky play in early childhood education and care

Avhandling for ph.d.-graden i utdanningsvitenskap for lærerutdanning ved Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier, OsloMet – storbyuniversitetet. Disputas 9. mars 2018.

Denne studien undersøkte 1–3-åringers risikolek i barnehagen. Ettersom det finnes lite forskning på dette temaet, søkte denne studien svar på følgende grunnleggende, beskrivende spørsmål: 1) Hva kjennetegner 1–3-åringers risikolek? 2) Hva kjennetegner sosialt samspill mellom barnehageansatte og 1–3-åringere i risikolek? 3) Hva kjennetegner fysiske forhold for 1–3-åringers risikolek i barnehagen? Og 4) Hvordan ivaretar barnehagen barnas sikkerhet og samtidig legger til rette for fysisk aktivitet (som noen ganger inkluderer risiko for fysisk skade)?

I samarbeid med forskningsprosjektet *Gode Barnehager for Barn i Norge* (GoBaN) ble fem barnehageavdelinger valgt for å representere ulike aspekter ved den norske barnehagen og dermed potensielt belyse ulike sider ved risikolek og barns erfaringer. To avdelinger ble inkludert i studien basert på deres respektive høye og lave generelle skår på et standardisert måleinstrument av barnehagekvalitet (The Infant/Toddler Environment Rating Scale Revised Edition (ITERS-R)). I tillegg ble avdelinger fra to naturbarnehager og en småbarnsavdeling inkludert. I alt deltok 53 barn og 21 ansatte i studien. Datainnsamlingen var hovedsakelig organisert som en fokusert etnografi som resulterte i både kvalitative og kvantitative data. Video ble også brukt for å øke detaljrikdommen i de kvalitative beskrivelsene. I tillegg ble kvantitative data fra GoBaNs datasett analysert.

De viktigste funnene i denne studien er delt inn i fire deler. For det første ble barn observert i risikolek fra ettårsalderen, men desto yngre barna var, jo mindre lignet adferden på eldre barns utadvendte risikolek. Det vil si at uttrykk for en *subjektiv* risikoerfaring, for eksempel uttrykt som skrekkblandet fryd, var mindre fremtredende. I tillegg var en *objektiv* risiko, det vil si en risiko for skade, ofte ikke åpenbar. I tidligere forskning blir risikolek gjerne kategorisert i seks kategorier, det vil si lek med høyde, fart, lek med farlige verktøy eller nær farlige elementer, boltrelek og å stikke av/gjemme seg for voksne. I denne studien ble i tillegg to nye kategorier for risikolek foreslått: Lek med sammenstøt (for eksempel å krasje et objekt inn i et annet) og vikarierende risiko (et forstadium til lek, hvor barn observerer andre barn i risikofylte aktiviteter). 1–3-åringers risikolek ble oppsummert som lek som involverer usikkerhet og utforsking – kroppslig, sansemessig, følelsesmessig eller miljømessig – med mulige negative utfall som frykt og/eller fysisk skade, og med mulige positive utfall som mestring og/eller spenningsfylte opplevelser.

For det andre fant studien at de barnehageansatte, i nesten like store deler, enten ikke samhandlet med 1–3-åringere i risikolek eller de støttet risikolek på en god og hensiktsmessig måte. Den store andelen risikolek uten samhandling kan være knyttet til lekens subtile karakter, det vil si at leken kunne være lett å overse. For å støtte leken på en god måte krevdes det dermed at de ansatte hadde nært kjennskap til enkeltbarn og gode relasjonelle ferdigheter. I sammenligningen mellom avdelingene, hadde avdelingen med lavere generell kvalitet, målt med ITERS-R, en høyere andel risikolek uten samhandling.

For det tredje ble gode innendørs- og utendørsmiljøer for 1–3-åringers risikolek foreslått å være allsidige, komplekse og fleksible. Tilrettelegging for denne aldersgruppens risikolek innebar nødvendigvis ikke behov for en objektiv risiko, slik som stor høyde eller stor fart, men burde ha aspekter av usikkerhet og potensial for mestring og spenning. For det fjerde fant studien at barnehageavdelinger

som legger godt til rette for 1–3-åringers fysiske aktivitet (som kan innebære risikolek) også ivaretar sikkerhetsaspekter, det vil si at det ikke var noen åpenbar konflikt mellom de to aspektene i norske barnehager, målt med ITERS-R. Generelt virket barnehageansatte i denne studien komfortable med – og barnehagene la moderat godt til rette for 1–3-åringers risikolek. Men det var potensial for forbedringer, både når det gjelder ansattes samhandling med barna og fysisk tilrettelegging.

Kontakt: Rasmus Kleppe, Kanvas, Oslo, Norge. E-mail: Rasmus.Kleppe@kanvas.no

Ida Marie Lyså

Duties and privileges: an ethnographic study of discipline as relational practice in two urban Chinese kindergartens

Avhandling for ph.d.-graden ved Institutt for pedagogikk og livslang læring, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, Trondheim. Disputas 1. juni 2018.

Denne avhandlingen er en etnografisk studie av disiplineringspraksiser i to urbane kinesiske barnehager, basert på et 11 måneders langt feltarbeid i to barnehageklasser i Shanghai, høsten 2011 og våren 2012. Disiplinering utforskes som relasjonell og hverdagslig sosial praksis. Bourdieus begreper *felt*, *habitus* og *kapital* utgjør en analytisk ramme for prosjektet som inkluderer fokus både på sosiale og historiske vilkår for praksis, samt hvordan agenter erfarer og deltar i slike praksiser.

Disiplineringspraksiser forstås som praksiser av kontroll, regulering og veiledning i barnehagehverdagen, og inkluderer elementer av selv-disiplinering og det å forme og kontrollere egne vaner. Disiplinering utforskes i vid forstand: gjennom strukturer i rom og tid (utforming av klasserom, veggdekorasjoner, inndeling og bruk av tid), i regulering av kropp (gruppeinndeling, kroppsliggjorte rutiner, repetisjon og øving) og i forskjellige former for organisert lek. Fokus settes også på hvordan disiplinering er uttrykt og kommunisert, og hvordan dette henger sammen med kontekstuelle forståelser av *guan* (kjærlig kontroll/loving control), *guai* (ideell oppførsel) og moral. Praksiser som evaluering, forskjellsbehandling og sammenligning analyseres gjennom en forståelse av det relasjonelle. Verdier som orden og kontroll, korrekt oppførsel, evaluering og den offentlige måten disiplineringsspraksiser foregår på, er gjennomgående elementer i avhandlingen. Slike praksiser og strukturer utgjør de sosiale vilkårene i feltet, og kroppsliggjøringen av slike praksiser og verdier står i sentrum for analysen.

Disiplineringspraksiser er ikke bare til stede i relasjoner mellom barn og voksne, men også mellom barna i barnegruppen – både i hverdagslivet og i situasjoner hvor individuelle barn har en spesifikk legitimering av dominans, for eksempel som *pliktelev*, *lillelærer* og *teamleder*. Barna hadde imidlertid ikke like muligheter til å dominere andre på grunn av deres forskjellige kroppslige erfaringer og ulike posisjonering i det sosiale rommet. Et relasjonelt (gjensidig avhengig og differensierende) aspekt er derfor del av barnas *praktiske sans*, i tillegg til en form for situasjonsfokuset sensitivitet, og en evne til å benytte seg av muligheter i tid og rom for lek og hemmelighold, samt utfordre feltets verdier.

En økende bekymring i litteratur på samtidig kinesisk barndom er at økt levestandard, en mer åpen politikk, og spesielt «ettbarnspolitikken» har ført til en generasjon av bortskjemte «små keisere» som har fått for mye oppmerksomhet fra foreldre og besteforeldre. Kinesiske barnehager ble sett på som et passende sted for å takle denne utfordringen, både gjennom praksiser som kontroll og disiplin, samtidig som de kunne sikre kulturell kontinuitet og deltagelse i sosial endring. Siste del av avhandlin-

gen fokuserer på hvordan en utdanningspraksis kalt «frustration education» søkte å balansere barns emosjonelle tilstand, knyttet til synet på barn som (emosjonelt) bortskjemte, for slik å hjelpe barna med å møte og mestre utfordringer i sine samtidige og fremtidige dagligliv.

Kontakt: Ida Marie Lyså, Norsk senter for barneforskning/Institutt for pedagogikk og livslang læring, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, Trondheim. E-mail: ida.marie.lysa@ntnu.no

Anna Rapp

Organisering av social ojämlikhet i skolan. En studie av av barnskolors institutionella utformning och praktik i två nordiska kommuner

Avhandling for ph.d.-graden i sosiologi ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, Trondheim. Disputas 8. juni 2018.

Den här avhandlingen visar att studiet av organisering i förhållande till fyra av skolans funktionssystem, kopplade till social ojämlikhet, är relevant för att förstå hur skolor bidrar till inklusion och exklusion.

Både i jämförelse mellan skolor och mellan elever så visar PISA-resultat att social klass har större betydelse för prestationsresultat i Norge jämfört med vad man finner i Finland. En intressant frågeställning blir varför två nationer med likartade skolsystem får så olika resultat kopplat till social utjämning.

I avhandlingen studeras hur skolor belägna i privilegierade- och resursutsatta områden, i en norsk och en finsk kommun, organiserar och kommunicerar sin utbildning i förhållande till social ojämlikhet och hur detta skapar inklusion och exklusion av elever. Genom fallstudier visas hur skolsystemen skapar olika former av organisering, beroende på sin socioekonomiska profil.

Här används neoinstitutionell teori för att förstå hur skolor samspelar med sin institutionella omgivning. I utbildningssystemet är det ömsesidiga beroendet av exklusion och inklusion centralt. Varje gång skolan svarar på press från en komplex omvärld, uppstår kommunikationer som skapar "innanförskap" och utanförskap.

Genom fyra signifikanta funktionssystem för hantering av social olikhet: det adaptiva, det sociala, det akademiska och det socioekonomiska systemet öppnar designen upp för en analys som visar att skolor hanterar social olikhet på olika sätt i olika områden.

Resultaten visar en betydande olikhet i hur skolorna i de olika områdena organiserar sig och vad skolans olika system kommunicerar. Systemens organisering och kommunikation skapar på olika sätt inklusion och exklusion.

Skolor orienterar sig mot sin institutionella omgivning, förhandlar och anpassar sig. De blir isomorfa med sin institutionella omgivning i olika grad och organiserar sin praxis i takt med normer och värden som är funktionella i den aktuella närmiljön. Standardisering och differentiering står i ständig relation till varandra.

Skolor i resursutsatta områden riggar sina lokala hjälpsystem mer omfattande och med tätare kopplingar jämfört med skolor i privilegierade områden. De har också större legitimitet för löskoppling från akademisk press och socialisering och bildning anses mer betydelsefullt.

I den norska kommunen måste skolan anpassa sig till en mer komplex omgivning än i den finska. När komplexiteten i omgivningen ökar måste en skola som står i nära relation till sin omgivning arbeta med anpassning. Det sker genom ökad differentiering i olika delsystem. Anpassningen bidrar till att skolan blir både inkluderande och exkluderande – på olika sätt.

I stället för att i huvudsak se social ojämlikhet som en reproduktiv struktur, baserat på föräldrars socioekonomiska bakgrund och maktresurser, kan den här studien bidra till att öka förståelsen för hur skolan bidrar till att skapa social ojämlikhet genom sin organisering av verksamheten.

Kontakt: Anna Cecilia Rapp, Institutt for lærerutdanning, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, Trondheim, Norge. E-mail: anna.cecilia.rapp@ntnu.no

Kristine Øygardslia

Students as game designers: Exploring collaborative game-based learning activities in the classroom

Avhandling for ph.d-graden ved Institutt for pedagogikk og livslang læring, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, Trondheim. Disputas 15. juni 2018.

Computer games are an important leisure-time activity for young people. What, though, happens if game design is introduced as a learning activity in the classroom? The present thesis explores this question. The study is based on analyses of video data from a sixth-grade class and a seventh-grade class that designed their own computer games in the classroom, based on history-related topics from their social studies curricula. The main research question explored in this thesis is: *How do students' learning activities unfold when game design is introduced into formal education?*

The study adopts a *sociocultural perspective*, seeing learning as situated within social and cultural contexts and emphasizing collaboration and the use of *artifacts* as central to students' learning activities. Using video data gathered during short-term, data-intensive field visits as the primary data source, the study is a *focused ethnography* but also inspired by *design-based research* to develop and implement learning resources into the classroom for the study.

This thesis contains three articles. The first article investigates tensions arising among the students as they position themselves within different – and quickly changing – activity frames. The second article focuses on how the students in collaboration construct knowledge in the game design process. The third article unpacks the role of artifacts in the game design process and their contributions to the social organization of learning activities.

While game-based learning often is intended to bridge young people's interests and academic learning, this thesis argues that when incorporated into formal education, the nature of game design changes as it must be balanced with achievement of competency aims. While the students may draw upon their interests, the activity is also shaped by the classroom environment (e.g., social norms and values) and established artifacts (e.g., textbooks). In this study, the students create *bridges* but also *borders* between school and leisure, guarding what classroom learning should be. The students' learning activities unfold at this intersection, where the tensions between their agency to pursue their interests and their expectations of what classroom learning should be often spark collaborative knowledge building.

Kontakt: Kristine Øygardslia, Institutt for tverrfaglige kulturstudier, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, Trondheim. E-mail: kristine.oygardslia@ntnu.no.